

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

Road

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehnonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI	12
Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li	
O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	16
Shermuxeimedov Akmal Komiljonovich	
РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА	21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи	
ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH	27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	32
Azlarova Aziza Axrorovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	41
M.O. Yo'ldoshova	
NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH	45
Anvar Deberdiyev	
SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI	49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIIY IMKONIYATLAR	55
Ishimova Mohinur Absalomovna	
UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORIY ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	61
Zakirova Gulnoza Quدراتovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna	
TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA NOMOLIVAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich	
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI	73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	79
Yuldashev Akmal Kiyomovich	
TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH	83
Abirova Nargizabonu	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARI VA ULARNING MILLIIY RIVOJLANISHI	88
Turayev Abduvohid Kuldashovich	

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	93
Artiqova O'g'iljon Zafar qizi	
O'ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	101
Rustamov Zafar	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	107
Met yakubov Azamat Djumanazarovich	
BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH	111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna	
TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	127
Melibayev Sodir Adilovich	
TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA'MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O'RNI	135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich	
DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN	140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov	
VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI	147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
O'ZBEKISTON QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTIONAL TUZILMASI.....	152
Shamsiddinov Ne'matjon Ashurali o'g'li	
ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
To'ychiyeva Dilnoza Farxod qizi	
ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI	162
Aripov Ulug'bek Bahodirovich	
UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O'ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	166
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
HUDUDIIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Bo'taev O'tkir Eshboevich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	181
Umarova Malika Nematjanovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНА.....	187
Рахмонов Джамшид Одил угли	

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА.....	194
Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна	
BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH.....	200
Avazbek Jo'rayev	
BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich	
ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ.....	215
Абдулаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI.....	228
Mohichexra Melikovna Mo'minova	
INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI	233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna	
TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI	239
Musayeva Shoirazimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna	
MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI	245
Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich	
HUDUDLARNING TURISTIK SALOHİYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	250
Daminov Mirvoxid Isroilovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL	255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATION SAMARADORLIKKA TA'SIRI	264
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li	
ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	271
Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI	276
Namozov Shahzod Maxmud o'g'li	
INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES.....	282
Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna	
COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN	290
Shokhrux Ziyavaddinov	
O'ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIVAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI	299
Norqulov Mirsaid To'liqin o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI	306
Turdiyev Izatulla Ollaqulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBİ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	312
Xoliqulova Yulduz Panji qizi	

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O'RNI: XORIJ TAJRIBASI	317
Mavlonov Ozod Ulug'bekovich	
QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	322
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi	
BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	330
Boltayev Zokirjon Otanazarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHNING INNOVATION MEKANIZMLARI.....	334
Adilova Zohida Ikromjonovna	
MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	339
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich	
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ	345
Хамидов Далер Дилшодович	
ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG'IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA.....	351
Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN'S E-COMMERCE	356
Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod	
IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES.....	362
Karamatdinova Aysawle Parakhatovna	
XORIJIY OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	369
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek	
SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	374
Islomov Bobur Bahodir o'g'li	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	380
Xasanov Shoxrux Raximjonovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	385
Sobitova Ra'no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o'g'li	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS	388
Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH.....	394
Kalanova Moxigul Baxritdinova	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	399
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o'g'li	
BALIQCHILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	406
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich	

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQUINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI	416
Xasanov Komil Mutalibjanovich	
TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL	421
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi	
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES	426
Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	432
Suyarov Shaxzod Salim o'g'li	
XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O'ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG'LARNING SAMARADORLIGI	438
Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi	
NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH.....	442
Turayev Abduvoxid Kuldashevich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI.....	448
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQUISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI	452
Zaripova Sayohat Zafarovna	
IQLIM O'ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA.....	457
Ozodxon Mahmudovna Qo'ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o'g'li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES.....	462
Mamatova Sevara Ilhom kizi	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	470
Toshpulatov Davron Akromovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNING RASMIY IQTISODIYOTGA TA'SIRINI BAHOLASH MUAMMOLARI	482
Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li	
NAVOIY VILOYATI QIZILQUM CHO'LLARIDA XALQARO TURIZMNI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	486
Turayev Abduvoxid Kuldashevich	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: TANLANGAN DAVLATLAR VA O'ZBEKISTON MISOLIDA	493
Dadabayeva Nigora Muxamatxanovna, Jahongirova Muazzamxon Jahongir qizi	
AUDIT TEKSHIRUVLARIDA AUDIT DALILLARINI YIG'ISH AMALIYOTINI ZAMONAVIY IT TEKNOLOGIYALARDAN VA "MACHINE LEARNING" DAN FOYDALANGAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH ("IPAK YO'LI" AITB MISOLIDA).....	499
Eshqurbonov Bahrom Norsoat o'g'li	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO'NIKMALAR OMILINING ROLI.....	506
Eshbo'riev Umarbek Rashidovich	
KOMPANIYALAR MOLIYASINING BARQARORLIGINI TA'MINLASH YO'LLARI.....	518
Rasulov Jasurbek Abdurasulovich	

ZAMONAVIY BAHOLASH FAOLIYATIDA PYTHON DASTURLASH TILINI QO'LLASHNING USLUBIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI.....	522
Shaminov Abbosjon Faxriddin o'g'li	
MINTAQADA SANOAT TARMOQLARIGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY YO'NALISHLARI.....	527
Maxmudov Jasurbek Ergashevich	
HUDUDIY ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARI	532
Sulaymonov Sherzod Nasivaliyevich	
BARQAROR TURIZM VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	536
Sultonova Abduraimova Kamola Abdumannob qizi	
РАЗВИТИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ФИНАНСОВ С УЧЕТОМ ESG-ПРИНЦИПОВ	542
Алиева Сусанна Сейрановна	
ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	548
Алибекова Паризода Раджаб кизи, Алимова Машхура Тоирхоновна	
KREDIT RESURLARINING HUDUDIY IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY SAVODXONLIKNING INSTITUTIONAL ROLI	554
G'aniyev Sanjar Poziljon o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH INVESTITSİYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH	561
Qorabayev Shuxratjon Axmadjonovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASH ORQALI INKLYUZIV INVESTITSION MUHITNI RIVOJLANTIRISH	568
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
AGROKLASTERLARNING TASHKILIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	573
Doliyev Samandar Toirovich	
MINTAQADA IQTISODIYOT TARMOQLARINI DIVERSIFIKATSIYALASH USULLARI.....	579
Sapayev Azamat Rustamovich	
MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA TASHQI SAVDO SIYOSATINING O'RNI	583
Rustamova Nodira	
GAVKUSHON ANSAMBLI MISOLIDA BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK SIG'IM SALOHİYATI.....	587
Xolmurodova Moxichehra Dilmurodovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
ОПРЕДЕЛЕНИЕ МНОЖЕСТВЕННОГО КОРРЕЛЯЦИОННО-РЕГРЕССИОННОГО АНАЛИЗА С ПОМОЩЬЮ ПРИКЛАДНЫХ ПРОГРАММ	594
Ганиева Зулфия Самиевна	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY AHAMIYATI	600
G'aniyev M., Vannobova Gulhayo Tolibjon qizi	
BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI ABDULAZIZXON VA ULUG'BEK MADRASALARINING TURISTIK SIG'IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH	604
Ro'ziqulova Feruza Qurbon qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINI MOLIVAVIY RAG'BATLANTIRISH HAMDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI	612
Iskandarov Saidazamxon Salohiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA NOSTANDART BANDLIK ASOSIDA KICHIK BIZNES RIVOJINI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI.....	621
Fayzullayev Nurulla Baxromovich	
O'ZBEKISTONNING QAYTA TIKLANADIGAN ENERGIYA MANBALARIGA O'TISHI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	627
Ro'ziyeva Dilobar Isomjonovna, Jo'ramurodova Feruza Mardon qizi	

XARAJATLARNI BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI VA USULLARI	633
Toshimov Azizbek Hakimovich	
ГЛОБАЛЬНАЯ КОНКУРЕНЦИЯ МОДЕЛЕЙ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ПРОМЫШЛЕННУЮ ПОЛИТИКУ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН	636
Рахматов Феруз Касымович, Садикова Дилафруз Ражабовна, Рахматов Фирдавс Феруз угли	
NODIR DEVONBEGI XONAQOHIDA TURISTIK SIG'IMNI BAHOLASH: FIZIK VA HAQIQIY SIG'IM TAHLILI	647
Odilova Muattar Akram qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASIDA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	654
Zoya Xalekeyeva, Jamgirbaeva Nilufar Dauilbay qizi	
O'ZBEKISTON SUVEREN XALQARO OBLIGATSIYALARINING NISBATAN PAST FOIZ STAVKADA JOYLASHTIRILISHI: INVESTORLAR ISHONCHI VA MAKROIQTISODIY BARQARORLIK IFODASI	662
Toyirov Yunus Alamovich, Nazarov Qilich Xolmuradovich	
РОЛЬ КРИТИЧЕСКОГО ЧТЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ МАРКЕТИНГОВОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ	668
Усманова Зумрад Исламовна	
ДИЛЕММА ПЛАТОНА И ПОППЕРА: ИНТУИЦИЯ КАК АБСОЛЮТНАЯ РАЦИОНАЛЬНОСТЬ	673
Мулладжанова Хосият Яздонова	
IQTISODIY TARAQQIYOTGA ERISHISHDA ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KECHA, BUGUN VA ISTIQBOL	678
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
MILLIY VALYUTA KURSI DINAMIKASINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	684
Kurbanov Feruz Pirnazarovich, Xudaybergenov Yusufboy Murodovich	
QURILISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK	690
B.K.Abdusamatov, F.Ablakulov	
NNTLARNING IJTIMOY AHAMIYATGA MOLIK LOYIHALARINI DAVLAT GRANTI SHAKLIDA MOLIYALASHTIRISHDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING RAQAMLI MEXANIZMLARI	695
Xasanov Jahongir Botir o'g'li	
TIJORAT BANKLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA BAZEL III STANDARTLARINING O'RNI VA AHAMIYATI	701
Absamatov Anvar Ergashevich	
B-READY XALQARO MEZONI: KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI	706
Matniyozova Dilrabo Abdug'aprovna	
O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR SOHASINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ISTIQBOLLARI	711
D.A. Togayeva	
ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI CERTIFIKATLASH TIZIMI: YEVROPA ITTIFOQI TAJIRIBASI VA O'ZBEKISTON EKSPORT SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	715
Dexkanova Shodiyona Kaxramon qizi, Axmedov Eldor Toyirovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLAR BARQARORLIGINI TA'MINLASH MEZONLARI	720
Kantureeva Asem Jambil qizi, Xudoyqulov Xurshid Xurramovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MINTAQAVIY IQTISODIYOTNING TARKIBIY O'ZGARISHLARINI INSON KAPITALI ORQALI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	727
Xudayberganova Nazokat Shonazarovna, Masharipova Xosiyat Matrasulovna	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ГИДРОЭНЕРГЕТИКИ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	733
Габбарова Ильмира Володиевна	

AUDITORLIK XULOSASI HAMDA AXBOROT TAQDIMOTI SIFATINI INTEGRATSIYALASH AHAMIYATI VA YO'LLARI.....	738
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS.....	744
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
RAQAMLI TURIZM INFRATUZILMASINI BAHOLASHDA INTEGRATSION INDIKATORLAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISH	750
Raximov Abror Zafarovich	
THE ECONOMIC SIGNIFICANCE OF DEVELOPING PILGRIMAGE TOURISM IN UZBEKISTAN	754
Rajapova Gulnoza Maxmudovna	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЁГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ: МИРОВОЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА.....	759
Ахмедова Газиза Азим кизи	
THE IMPORTANCE OF DIGITALIZATION METHODS AND SUSTAINABILITY IN PROVIDING PRODUCTS AND SERVICES TO CUSTOMERS	763
Umarova Nargiza Mirakabarovna	
NOMINAL ALMASHUV KURSI QADRSIZLANISHINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI ASOSIDA ILMIY-TAHLILYI YONDASHUV	768
Toyirov Yunus Alamovich, Nazarov Qilich Xolmuradovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ УПРАВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	773
Жураева Нодирахон Фузулий кизи	
MILLIY INNOVATSION TIZIMDA FAN TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH O'ZARO UYG'UNLIGI	779
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA INNOVATSIYALARNING AHAMIYATI VA ULARNING TURIZM RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	782
To'raboyeva Kimiyaxon O'rozbekovna, Asadov Baxshullo Xasanboy o'g'li	
DAVLAT QARZI VA UNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDI IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	786
Alimov Muhammad Yunus Muhammad ali o'g'li	
RAQAMLI BOSHQARUV VA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLAR ORQALI MINTAQAVIY OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH.....	791
Dilmurodov Zuhridin Do'stmurod o'g'li	
MAHALLA INSTITUTIDA KICHIK BIZNES VA OILAVIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	795
Dawletmuratov Adilbay Mirzabaevich	
MINTAQI IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA TASHQI SAVDO OPERATSIYALARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH ASOSLARI	801
Masharipova Manzura Alimbayevna	
ME'ROS OBYEKTLARIDA TURISTIK SIG'IMNI MIQDORIY BAHOLASH: NODIR DEVONBEGI MADRASASI MISOLIDA	806
Ikromova Shaxinabonu Ilg'or qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ MA'MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	813
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
МЕТОДЫ И МОДЕЛИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РИСКОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	819
Ёдгоров Сардорбек Самадович	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA BANK KREDITINING ROLINI OSHIRISH YO'LLARI	825
Daniyarov Quwatbay Dáwirxanovich, Tajimuratova Nelufar Vays qizi	
INVESTITSION QURILISH KLASTERI VA UNING FAOLIYATI	833
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
DIVERSIFIKATSIYANING INVESTITSIYA PORTFELI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	837
Aktamov Bobirjon Mardon o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV HISOB TIZIMINI BARQAROR RIVOJLANISH VA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH MEXANIZMI SIFATIDA TRANSFORMATSIYA QILISH	844
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
BARQAROR BANK AMALIYOTLARI VA ULARNING PAST UGLERODLI IQTISODIYOTNI QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI ROLI	850
Akmal Palvanov, Alisher Kalandarov	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KAPITAL VA AKTIVLAR MENEJMENTI: BOZOR QIYMATI HAMDA MOLIYAVIY NATIJALARNI KO'P OMILLI BAHOLASH	858
Jumatova Gulzar Mahmud qizi	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KAPITAL VA AKTIVLAR MENEJMENTI: BOZOR QIYMATI HAMDA MOLIYAVIY NATIJALARNI KO'P OMILLI BAHOLASH

Jumatova Gulzar Mahmud qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

mustaqil tadqiqotchi

E-mail: gulzarjumatova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola aksiyadorlik jamiyatlarida (AJ) kapital tuzilmasini shakllantirish hamda aktivlar menejmenti samaradorligining korxona bozor qiymati va moliyaviy natijalariga ta'sirini empirik jihatdan baholashga bag'ishlangan. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston fond birjasida listingga kiritilgan 25 ta aksiyadorlik jamiyatining 2018–2023-yillardagi panel ma'lumotlari tanlab olindi. Ko'p omilli regressiya tahlili yordamida aktivlar rentabelligi (ROA), xususiy kapital rentabelligi (ROE) hamda bozor qiymati ko'rsatkichi (Tobin's Q) o'zgaruvchilari o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari moliyaviy leveraj darajasi korxonaning bozor qiymatiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishini, aktivlar aylanuvchanligi va likvidlik ko'rsatkichlari esa ijobiy hamda statistik jihatdan ahamiyatli natijalarni shakllantirishini ko'rsatdi. Shuningdek, tadqiqot yakunlari korporativ boshqaruv tizimida kapital qiymatini optimallashtirish va aksiyadorlar manfaatdorligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqishda muhim empirik asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: aksiyadorlik jamiyati, kapital tuzilmasi, aktivlar menejmenti, bozor qiymati, rentabellik, moliyaviy leveraj, regressiya tahlili, likvidlik, dividend, qarz, investitsiya.

Abstract. This article is devoted to the empirical assessment of the impact of capital structure formation and asset management efficiency in joint-stock companies (JSCs) on enterprise market value and financial performance. The study sample consists of panel data from 25 joint-stock companies listed on the Uzbekistan Stock Exchange for the period 2018–2023. Using multifactor regression analysis, the relationships between return on assets (ROA), return on equity (ROE), and the market value indicator (Tobin's Q) were examined.

The research findings indicate that the level of financial leverage has a certain impact on the market value of enterprises, while asset turnover and liquidity indicators demonstrate positive and statistically significant effects. The results of the study also provide an important empirical basis for developing strategies aimed at optimizing capital costs and increasing shareholder value within the corporate governance system.

Key words: joint-stock company, capital structure, asset management, market value, profitability, financial leverage, regression analysis, liquidity, dividend, debt, investment.

Аннотация. Данная статья посвящена эмпирической оценке влияния формирования структуры капитала и эффективности управления активами в акционерных обществах на рыночную стоимость предприятия и финансовые результаты. В качестве объекта исследования были использованы панельные данные 25 акционерных обществ, включённых в листинг фондовой биржи Узбекистана за 2018–2023 годы. С помощью многофакторного регрессионного анализа исследована взаимосвязь между рентабельностью активов (ROA), рентабельностью собственного капитала (ROE) и показателем рыночной стоимости компании (Tobin's Q).

Результаты исследования показывают, что уровень финансового левериджа оказывает определённое влияние на рыночную стоимость предприятия, тогда как показатели оборачиваемости активов и ликвидности демонстрируют положительное и статистически значимое воздействие. Полученные результаты могут служить важной эмпирической основой для разработки стратегий, направленных на оптимизацию стоимости капитала и повышение благосостояния акционеров в системе корпоративного управления.

Ключевые слова: акционерное общество, структура капитала, управление активами, рыночная стоимость, рентабельность, финансовый леверидж, регрессионный анализ, ликвидность, дивиденды, задолженность, инвестиции.

KIRISH

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va investitsion jozibadorlikni oshirish jarayonlarida aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy resurslarini samarali boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Aksiyadorlik jamiyatlari kapitali asosan xususiy va jalb qilingan mablag'lardan tashkil topadi hamda ularning optimal nisbatini shakllantirish moliyaviy menejmentning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida korxonalar nafaqat ichki resurslarga tayanishi, balki tashqi moliyalashtirish manbalaridan oqilona foydalanish orqali aktivlar bazasini kengaytirishi zarur. Ushbu jarayonda aktivlar tarkibini (joriy va uzoq muddatli aktivlar) hamda kapital manbalarini (qarz va xususiy kapital) mutanosib boshqarish korxonaning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. Korxona bozor qiymatini oshirish va moliyaviy xatarlarni maqbul darajada boshqarish o'rtasidagi muvozanat bevosita aktivlar va kapital menejmenti sifatiga bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy mulkchilik munosabatlarini rivojlantirish maqsadida keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur yo'nalishda qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlar korporativ sektorni transformatsiya qilish uchun muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 13.04.2021-yildagi "Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6207-sonli Farmoni¹, "Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvning zamonaviy usullarini joriy etish, ularning faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, shuningdek, minoritar aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish darajasini oshirish kapital bozorini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biridir", deb belgilangan. Mazkur huquqiy me'yor davlat aktivlarini xususiylashtirish jarayonida korxonalarning ochiq ma'lumotlar bazasini shakllantirish hamda ularning faoliyat natijadorligini xalqaro standartlar asosida baholashni nazarda tutadi. Shaffoflik darajasining oshishi esa xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun muhim omillardan biri hisoblanadi.

Kapital tuzilmasi bo'yicha qabul qilinadigan qarorlar aksiyadorlik jamiyatining kapital qiymati (WACC) va moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kapital tarkibida qarz mablag'lari ulushining ortishi moliyaviy xatarlar va foiz xarajatlarning ko'payishiga sabab bo'lishi mumkin. Natijada sof foyda marjasi qisqarib, korxonaning bozor qiymatiga ta'sir etadi. Shu bilan birga, faqat xususiy kapital hisobiga moliyalashtirish siyosati moliyaviy dastak (leverage) imkoniyatlaridan yetarli foydalanmaslikka olib keladi. Aktivlar menejmenti esa mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini ifodalaydi. Aktivlar aylanuvchanligi yuqori bo'lgan korxonalarda operatsion sikl qisqaradi va pul oqimlarining harakati jadallashadi. O'zbekiston sharoitida ayrim yirik sanoat korxonalarida asosiy vositalarning eskirish darajasi va zaxiralar aylanuvchanligining pastligi ularning bozor ko'rsatkichlariga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu sababli rentabellik, likvidlik, to'lov qobiliyati va bozor ko'rsatkichlarini bir vaqtning o'zida qamrab oluvchi kompleks modellarni qo'llash dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston korporativ sektoridagi korxonalar ma'lumotlari asosida kapital tuzilmasi va aktivlar samaradorligining korxona rentabelligi hamda bozor qiymatiga ta'sirini empirik jihatdan tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot doirasida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari (MHXS) asosida e'lon qilingan ochiq ma'lumotlarni agregatsiya qilish va ularga iqtisodiy-matematik usullarni qo'llash orqali mahalliy aksiyadorlik jamiyatlari menejmenti uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ko'zda tutilgan. Mazkur tizimli yondashuv mamlakat iqtisodiyotining investitsion salohiyatini obyektiv baholash hamda moliyaviy resurslarni taqsimlash samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korxonalar kapital tuzilmasi va aktivlar menejmenti masalalari xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng tadqiq qilingan. Zamonaviy korporativ moliya nazariyasining asoslari F. Modigliani va M. Miller [1] tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, ular mukammal kapital bozori sharoitida korxona bozor qiymati uning kapital tuzilmasiga bog'liq emasligini matematik jihatdan asoslab berganlar. Biroq soliqlar va moliyaviy tavakkalchilik xarajatlari hisobga olinganda korxonalar uchun optimal qarz darajasi mavjudligi ta'kidlanadi. S. Ross [2] o'zining "Signallar nazariyasi" (Signaling Theory) doirasida tashqi qarz mablag'larini jalb qilishni korxona rahbariyatining kelajakdagi yuqori daromadlilik bo'yicha bozorga beradigan ijobiy signali sifatida baholaydi. Shuningdek, R. Brealey, S. Myers va F. Allen [3] tadqiqotlarida korxonalar moliyalashtirish manbalarini tanlashda, avvalo, taqsimlanmagan foydadan, keyinchalik qarz mablag'laridan va so'nggi bosqichda yangi aksiyalar emissiyasidan foydalanishlari "Ierarxik nazariya" (Pecking Order Theory) asosida izohlangan.

Aktivlar menejmenti va korxona qiymatini baholash masalalarida E. Brigham va M. Ehrhardt [4] korxona aktivlarining har bir birligidan olinadigan operatsion foyda marjasi uning ichki qiymatini (intrinsic value) shakllantirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Ularning fikriga ko'ra, WACC ko'rsatkichining pasayishi aktivlar rentabelligini oshirishning yagona omili bo'lib qolmay, operatsion samaradorlik ham asosiy drayverlardan

¹ <https://lex.uz/ru/docs/-5371091>

biri hisoblanadi. M. Jensen va W. Meckling [5] agentlik xarajatlari nazariyasida aksiyadorlar va menejerlar manfaatlarini o'rtasidagi tafovut aktivlardan foydalanish samaradorligiga ta'sir qilishi mumkinligini tahlil qilganlar. Mazkur muammoni kamaytirish uchun menejnlarni rag'batlantirish tizimini korxona bozor qiymati bilan uyg'unlashtirish tavsiya etiladi. E. Fama va K. French [6] tomonidan ishlab chiqilgan ko'p omilli modellar esa korxona hajmi hamda bozor va balans qiymati nisbatining aksiyalar daromadlilikiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini asoslab, aktivlarni baholash nazariyasini yanada rivojlantirgan. S. Titman va R. Wessels [7] tadqiqotlarida sanoat korxonalarida moddiy aktivlar (tangibility) ulushining yuqoriligi qarz mablag'larini jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishi va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashi qayd etilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham O'zbekiston sharoitida korporativ moliya xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan muhim ilmiy izlanishlar olib borilgan. A. Vahabov [8] tijorat banklari va yirik aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy menejment tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish hamda kapital munosabatlarini erkinlashtirish iqtisodiy barqarorlikning muhim omili ekanligini ta'kidlaydi. E. Elmirzayev [9] O'zbekiston fond bozorida dividend siyosati va korporativ boshqaruv mexanizmlari o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilib, korxonalarning axborot ochiqchiligi ularning bozor kapitallashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishini aniqlagan. S. Toshmurodova [10] tijorat korxonalari va banklar faoliyatida likvidlik hamda to'lov qobiliyati ko'rsatkichlarini boshqarish modellarini tadqiq etib, O'zbekistonda uzoq muddatli aktivlarni moliyalashtirish uchun uzoq muddatli qarz resurslarining yetarli emasligi masalasiga e'tibor qaratgan. Uning xulosalariga ko'ra, kapital bozorining rivojlanish darajasi aktivlar rentabelligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

B. Qoraboyev [11] milliy iqtisodiyotda korxonalarning investitsion jozibadorligini baholashning ko'p omilli tizimini taklif etgan. Ushbu yondashuvda korxonalarning joriy rentabellik ko'rsatkichlari bilan bir qatorda innovatsion faollik va texnologik yangilanish darajasi ham xorijiy investitsiyalar hajmiga ta'sir qiluvchi muhim omillar sifatida yoritilgan. Q. Xoshimov [12] esa aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy xatarlarni boshqarish amaliyotini tahlil qilib, moliyaviy hisobotlarning audit sifati korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, audit sifati va axborot shaffofligining oshishi minoritar aksiyadorlar manfaatlarini himoya qilishga hamda korxonalarning bozor qiymatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy va bozor natijalariga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida miqdoriy tahlil usullaridan (Quantitative Analysis) foydalanildi. Tadqiqotning dastlabki ma'lumotlar bazasi sifatida O'zbekiston fond birjasida (UZSE) yuqori likvidlikka ega bo'lgan 25 ta aksiyadorlik jamiyatining 2019–2023-yillardagi moliyaviy hisobotlari asosida panel ma'lumotlar shakllantirildi. Tadqiqotga jalb qilingan korxonalar sanoat, bank, energetika va telekommunikatsiya kabi iqtisodiyotning turli tarmoqlarini qamrab oladi. Panel ma'lumotlardan foydalanish dinamik o'zgarishlarni kuzatish imkonini yaratish bilan birga, kuzatuvlar sonining ortishi hisobiga ekonometrik model aniqligini (degrees of freedom) oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning bog'liq o'zgaruvchilari (dependent variables) sifatida ikki turdagi ko'rsatkich tanlandi. Birinchisi, buxgalteriya natijalarini ifodalovchi aktivlar rentabelligi — ROA (Return on Assets), ikkinchisi esa bozor natijalarini aks ettiruvchi Tobin's Q koeffitsiyentidir. Erkin o'zgaruvchilar (independent variables) sifatida korxonaning kapital tuzilmasi va operatsion samaradorligini ifodalovchi quyidagi omillar tanlab olindi:

- Qarz yuki (LEV) — jami majburiyatlarning jami aktivlarga nisbati;
- Aktivlar aylanuvchanligi (ATO) — sof tushumning jami aktivlarga nisbati;
- Likvidlik (LIQ) — joriy aktivlarning joriy majburiyatlarga nisbati;
- Korxona hajmi (SIZE) — jami aktivlar hajmining natural logarifmi.

Bog'liqliklarni baholash uchun panel ma'lumotlar regressiya modellari, jumladan OLS (Ordinary Least Squares), Fixed Effects (qat'iy ta'sirlar modeli) hamda Random Effects (tasodifiy ta'sirlar modeli) usullaridan foydalanildi. Eng maqbul modelni tanlash maqsadida Hausman testi qo'llanildi. Tadqiqotda foydalanilgan asosiy ekonometrik modellar quyidagi matematik ko'rinishga ega:

$$ROA_{it} = \beta_0 + \beta_1 LEV_{it} + \beta_2 ATO_{it} + \beta_3 LIQ_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it}$$
$$TobinQ_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 LEV_{it} + \alpha_2 ATO_{it} + \alpha_3 LIQ_{it} + \alpha_4 SIZE_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it}$$

Bu yerda:

- i — korxona indeksi;
- t — vaqt (yil) ko'rsatkichi;
- β va α — o'zgaruvchilarning ta'sir koeffitsiyentlari;
- μ_i — kuzatilmaydigan individual ta'sirlar;
- ε_{it} — stoxastik xatolik hadidir.

Hisob-kitoblar Stata statistik dasturi yordamida amalga oshirildi. Model natijalarining ishonchligini ta'minlash maqsadida ma'lumotlar geteroskedastiklikka tekshirildi hamda standart xatoliklarni to'g'rilash uchun Robust Standard Errors usuli qo'llanildi. Shuningdek, korrelyatsiya tahlili yordamida erkin o'zgaruvchilar orasidagi bog'liqlik darajasi baholandi va multikollinearlik xavfini aniqlash uchun VIF (Variance Inflation Factor) testi qo'llanildi. Natijada model parametrlarining barqarorligi va statistik ishonchligi ta'minlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Panel ma'lumotlar asosida shakllantirilgan statistik bazaning dastlabki tavsifiy (descriptive) statistikasi korxonalarning umumiy moliyaviy holatini baholash imkonini beradi. Quyidagi 1-jadvalda tadqiqot doirasida o'rganilgan 25 ta aksiyadorlik jamiyatining 2019–2023-yillar oralig'idagi faoliyati bo'yicha jami 125 ta kuzatuv asosida shakllantirilgan asosiy o'zgaruvchilarning taqsimlanish ko'rsatkichlari keltirilgan.

Tahlil qilinayotgan davr global pandemiya va undan keyingi iqtisodiy tiklanish bosqichlarini qamrab olganligi sababli ayrim moliyaviy ko'rsatkichlarda sezilarli tebranishlar kuzatildi. Xususan, korxonalarning rentabellik darajasi, likvidlik ko'rsatkichlari hamda qarz yukida tarmoqlar kesimida farqlar yuzaga kelgan. Shu bilan birga, iqtisodiy faollikning bosqichma-bosqich tiklanishi natijasida aktivlar aylanuvchanligi va bozor qiymati ko'rsatkichlarida ijobiy tendensiyalar shakllanganligi kuzatildi.

Tavsifiy statistika natijalari korxonalar o'rtasida moliyaviy boshqaruv samaradorligi va kapital tuzilmasi bo'yicha sezilarli tafovutlar mavjudligini ko'rsatadi. Mazkur holat keyingi ekonometrik tahlillarda o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqlikni chuqurroq baholash zaruratini yuzaga keltiradi. Shuningdek, ma'lumotlarning variatsiya darajasi regressiya modellari uchun yetarli statistik asos mavjudligini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval. Tadqiqot o'zgaruvchilarining tavsifiy statistikasi²

Ko'rsatkich nomi	O'lchov birligi	Kuzatuvlar soni	Min qiymati	Max qiymati	O'rtacha qiymat	Standart og'ish
Rentabellik (ROA)	Foiz (%)	125	-8.45	24.30	5.62	6.14
Bozor bahosi (Tobin Q)	Koeffitsiyent	125	0.42	2.85	1.15	0.54
Qarz yuki (LEV)	Koeffitsiyent	125	0.12	0.91	0.58	0.22
Aylanuvchanlik (ATO)	Koeffitsiyent	125	0.05	3.12	0.94	0.65
Likvidlik (LIQ)	Koeffitsiyent	125	0.35	4.80	1.65	0.88
Korxona hajmi (SIZE)	Ln(Aktivlar)	125	21.40	28.60	24.80	1.75

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlarining o'rtacha aktivlar rentabelligi (ROA) 5,62 foizni tashkil etadi. Ayrim korxonalarda iqtisodiy faollikning pasayishi kuzatilgan davrlarda moliyaviy natijalarning qisqarishi sababli minimal qiymat manfiy (-8,45%) ko'rsatkichni qayd etgan. Bozor qiymatini ifodalovchi Tobin's Q ko'rsatkichining o'rtacha qiymati 1,15 ga teng bo'lib, bu fond bozori ishtirokchilari korxonalarning balans qiymatiga nisbatan o'rtacha 15 foiz yuqori baho berishga tayyor ekanligini anglatadi. Shu bilan birga, standart og'ish ko'rsatkichining nisbatan yuqoriligi investorlar baholashlarida ma'lum tafovutlar mavjudligini ko'rsatadi.

Tahlil natijalariga ko'ra, korxonalarning o'rtacha qarz yuki 0,58 darajasida shakllangan bo'lib, bu aktivlarning qariyb 58 foizi majburiyatlar hisobidan moliyalashtirilganligini bildiradi. Mazkur holat korxonalarda moliyaviy leverage darajasining nisbatan yuqori ekanligini hamda qarz mablag'laridan faol foydalanilayotganligini ifodalaydi.

Hausman testi natijalari Random Effects modeliga nisbatan Fixed Effects modelining statistik jihatdan samaraliroq ekanligini ko'rsatdi. Shu sababli keyingi ekonometrik tahlillarda qat'iy ta'sirlar (Fixed Effects) modelidan foydalanildi. Quyidagi 2-jadvalda ROA va Tobin's Q bog'liq o'zgaruvchilari bo'yicha ko'p omilli regressiya tahlili natijalari keltirilgan (2-jadval).

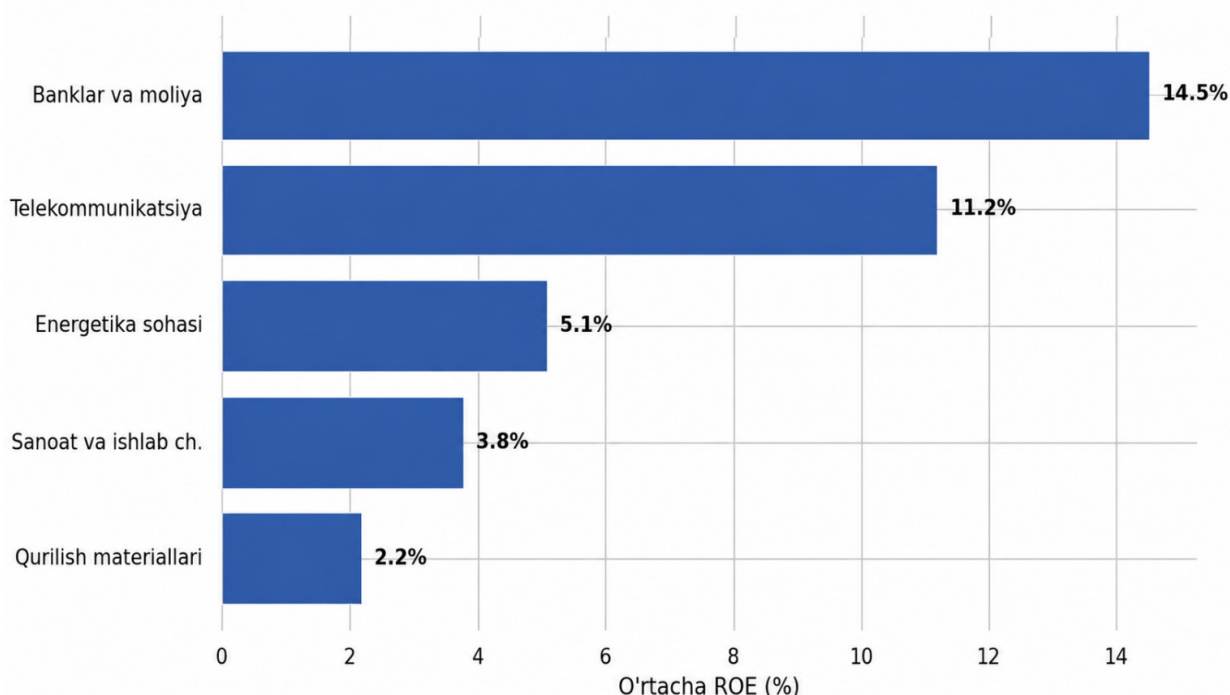
2-jadval. Ko'p faktorli regressiya modellari natijalari

Erkin o'zgaruvchi	ROA Model Koeff.	t-statistika	p-qiyamat (ROA)	Tobin Q Model Koeff.	t-statistika	p-qiyamat (Tobin Q)
LEV (Qarz yuki)	-12.450	-3.85	0.001***	-0.420	-2.15	0.034**
ATO (Aylanuvchanlik)	4.120	4.60	0.000***	0.180	1.95	0.055*
LIQ (Likvidlik)	1.250	2.10	0.038**	0.210	2.75	0.007***
SIZE (Hajm)	0.850	1.45	0.150	-0.110	-1.80	0.075*
Konstanta (\$C\$)	10.200	2.30	0.024**	3.450	3.10	0.003***
R-kvadrat (\$R^2\$)	0.485	-	-	0.354	-	-

Izoh: *** 1% darajada, 5% darajada, * 10% darajada statistik ahamiyatli

Aktivlar aylanuvchanligi (ATO) va likvidlik (LIQ) ko'rsatkichlari esa ijobiy hamda statistik jihatdan ahamiyatli natijalarni qayd etdi. Xususan, aktivlar aylanuvchanligi korxona rentabelligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'ldi. Bu operatsion samaradorlik va resurslardan oqilona foydalanish korxonaning moliyaviy natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Likvidlik darajasining yuqoriligi esa korxonalarning qisqa muddatli majburiyatlarni o'z vaqtida bajarish imkoniyatlarini mustahkamlab, investorlar ishonchini oshirishga xizmat qilmoqda.

Soha kesimida rentabellik ko'rsatkichlaridagi farqlarni yanada aniqroq ifodalash maqsadida quyida rasmda taqdim etiladi (1-rasm).

1-rasm. Aksiyadorlik jamiyatlari sektorlari bo'yicha o'rtacha ROE(2019–2023-yillar o'rtachasi, %)³

Grafik ma'lumotlari bank va moliya sektorida xususiy kapital rentabelligi eng yuqori darajada shakllanganligini ko'rsatadi. Bunga ushbu sohada kapital aylanuvchanligining yuqoriligi hamda majburiyatlarni boshqarish tizimining qat'iy tartibga solinishi asosiy omil sifatida xizmat qilmoqda. Moliyaviy institutlarda aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatni samarali boshqarish rentabellik ko'rsatkichlarining yuqori bo'lishini ta'minlamoqda.

Sanoat va qurilish tarmoqlarida rentabellik darajasining nisbatan pastligi esa uzoq muddatli aktivlarning katta ulushi, asosiy vositalarning kapital sig'imdorligi hamda aktivlar aylanuvchanligining sekinligi bilan izohlanadi. Mazkur holat ushbu tarmoqlarda investitsiya resurslarining uzoq muddat davomida ishlab chiqarish jarayoniga bog'lanib qolishi bilan tavsiflanadi.

3 Muallif ishlanmasi

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, korxona qiymatini oshirishda asosiy omil qarz mablag'larini haddan tashqari ko'paytirish emas, balki mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va aktivlar aylanish tezligini jadallashtirish hisoblanadi. Shu bois korporativ boshqaruv tizimida operatsion samaradorlikni kuchaytirish, aktivlar strukturasi optimalligini ta'minlash hamda likvidlikni barqaror boshqarish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralishi maqsadga muvofiqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston fond birjasida ro'yxatga olingan aksiyadorlik jamiyatlari ma'lumotlari asosida olib borilgan ushbu tadqiqot natijalari kapital tuzilmasi va aktivlar menejmenti korxona bozor qiymati hamda moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Modigliani va Miller nazariyasi mukammal bozor sharoitlarini nazarda tutgan bo'lsa-da, O'zbekiston amaliyotida qarz yukining ortishi har doim ham ijobiy leverage samarasini bermasligi, aksincha ayrim holatlarda korxona bozor qiymatiga bosim o'tkazishi ekonometrik modellar orqali aniqlandi. Bu esa mamlakatimizda moliyaviy resurslar qiymati, xususan foiz stavkalari darajasining korxonalar operatsion rentabelligiga sezilarli ta'sir ko'rsatayotganini anglatadi.

Tadqiqot natijalari shuningdek aktivlar aylanuvchanligi korxona samaradorligining eng muhim indikatorlaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Sekin aylanuvchi moddiy zaxiralarni optimallashtirish va debitorlik qarzdorliklarini samarali boshqarish korporativ menejmentning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi lozim. Mazkur choralar korxonalarning likvidligini mustahkamlash, pul oqimlarini jadallashtirish hamda investitsion jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tahlil natijalariga asoslanib, aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatini takomillashtirish va ularning investitsion salohiyatini oshirish bo'yicha quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, korporativ boshqaruv organlari (Kuzatuv kengashi va ijroiya organi) maqsadli kapital tuzilmasini (Target Capital Structure) ishlab chiqishi va unga izchil amal qilishi zarur. Qarz mablag'larini jalb qilish bo'yicha qarorlar kapitalning o'rtacha tortilgan qiymati (WACC) loyiha ichki daromadlilik normasi (IRR)dan past bo'lgan holatlardagina qabul qilinishi maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchidan, aksiyadorlik jamiyatlari aktivlar tarkibini optimallashtirishga alohida e'tibor qaratishi lozim. Xususan, rentabellik keltirmayotgan asosiy vositalar hamda foydalanilmayotgan tugallanmagan qurilish obyektlarini uzoq muddatli ijaraga berish yoki samarali investitsion loyihalarga yo'naltirish orqali operatsion xarajatlarni kamaytirish mumkin. Bu esa aktivlar aylanuvchanligi ko'rsatkichining oshishiga ijobiy ta'sir qiladi.

Uchinchidan, fond bozorida ochiqlik va shaffoflikni yanada kuchaytirish maqsadida MHXS asosida moliyaviy hisobotlarni tayyorlash bilan bir qatorda xalqaro kredit reytinglarini olish amaliyotini kengaytirish tavsiya etiladi. Mazkur yondashuv axborot asimmetriyasini kamaytirib, investorlarning korxonalarga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, dividend siyosatini korxonalarning moliyaviy majburiyatlari va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi bilan uyg'unlashtirish zarur. Qo'shimcha aksiyalar emissiyasi orqali xususiy kapital ulushini oshirish mexanizmlaridan samarali foydalanish korxonalarning yuqori foizli tijorat kreditlariga qaramligini kamaytirishga hamda makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Modigliani, F., & Miller, M. H. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *The American Economic Review*, 48(3), 261–297.
2. Ross, S. A. (1977). The determination of financial structure: The incentive-signalling approach. *The Bell Journal of Economics*, 8(1), 23–40.
3. Brealey, R. A., Myers, S. C., & Allen, F. (2020). *Principles of Corporate Finance* (13th ed.). McGraw-Hill Education.
4. Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2013). *Financial Management: Theory & Practice* (14th ed.). Cengage Learning.
5. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
6. Fama, E. F., & French, K. R. (1992). The cross-section of expected stock returns. *The Journal of Finance*, 47(2), 427–465.
7. Titman, S., & Wessels, R. (1988). The determinants of capital structure choice. *The Journal of Finance*, 43(1), 1–19.
8. Vahabov, A. V. (2020). Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'llari. *Iqtisodiyot va Moliya*, 4, 15–22.
9. Elmirzayev, S. E. (2020). O'zbekiston aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosati va korporativ boshqaruv mexanizmlari. *Biznes-Ekspert*, 6, 34–40.
10. Toshmurodova, S. Q. (2019). Tijorat banklari va xususiy sektor korxonalarida likvidlikni boshqarish samaradorligi. *Moliya*, 2, 55–61.
11. Qoraboyev, B. Q. (2021). Korxonalarning investitsion jozibadorligini baholashning ko'p omilli modellari va indikatorlari. *Iqtisodiyot va Ta'lim*, 3, 112–118.
12. Xoshimov, Q. X. (2022). Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy xatarlarni boshqarish va xalqaro audit standartlarining ahamiyati. *Bozor, pul va kredit*, 5, 41–48.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
